

A történelmi tudat fejlesztésének feltételei Magyarországon

A TÖRTÉNELMI TUDAT KUTATÁSÁNAK ELMÉLETI KERETEI

Hogyan lehet különbséget tenni a történelmi gondolkodás és a történelmi tudat között? Még a szakmai beszélgetések során is gyakran összekeverik a történelmi gondolkodás, a történelmi megértés és a történelmi tudat fogalmát. Hasznos lenne egyértelműbb különbséget tenni a kutatás és fejlesztés e három fontos területe között. Talán jobban meg tudnánk ragadni a köztük lévő különbségeket, ha ezeket a történelmi megismerésben játszott speciális céljaik és funkciójuk felől közelítjük meg (1. táblázat).

1. táblázat A történelmi kogníció típusainak egymástól eltérő céljai és funkciói

Történelmi gondolkodás	Történelmi megértés	Történelmi tudat
A történelmi gondolkodás célja a múltban történtek minél pontosabb rekonstrukciója.	A történelmi megértés célja a múltból szóló történelmi interpretációk intelligens és kritikus megértése.	A történelmi tudat célja nem a múlt bizonyos eseményeinek feltárása és megértése, hanem a személyiségünkkel összhangban álló általános attitűd kialakítása a múltban történtekkel kapcsolatban.

A történelmi gondolkodás célja a múltban történtek minél pontosabb rekonstrukciója. Ehhez meg kell tudnunk fogalmazni a kérdéseinket. El kell döntenünk, hogy hol és hogyan keressünk további információkat, ki kell választani a megfelelő forrásokat és bizonyítékokat (Morton & Seixas, 2013). Képesnek kell lennünk az új információk és következtetések beépítésére egy tágabb elbeszélésbe, hogy mindezt érdekes és meggyőző módon tudjuk bemutatni. A történelmi gondolkodást olyan speciális kognitív műveletek sorozata, amelyekre szükség van a múltban történtek feltárásához és értelmezéséhez. Két fő elemből áll: a történelmi nézőpontból és a történelmi módszerből (Duquette, C., 2015; Laville, 2004). Ezért a történészek kutatási módszerei és értelmezési keretei adják a legjobb min-

tákat ehhez (Voss, J. F. és Wiley, J., 2006). Az elmúlt évtizedek reformjai jellemzően arra irányultak, hogy a diákok is találkozzanak ilyen típusú feladatokkal az iskolai történelem-oktatásban.

A történelmi megértés célja a történelmi interpretációk intelligens és kritikus módon történő befogadása (Lee, P. és Ashby, R. 2000). A megértés folyamata, amelynek során az új információk és interpretációk értéke és értelme feltárul, majd ezeket az új jelenségeket beépítjük egy szélesebb történelmi narratívába (Havekes, Coppen, Luttenberg és Boxtel 2012). Mindehhez szükség van a múlt feltárásának sajátosságaira vonatkozó episztemológiai ismeretekre és stratégiai készségekre, például az interpretációkban található információk és következtetések összehasonlítása; a szerzők nézőpontjának és helyzetének meghatározása; a megismert tények és értelmezések kontextusba helyezése; az esemény, személy vagy változás történelmi jelentőségének megítélése; az interpretációkra jellemző nyelvhasználat elsajátítása (pl. a történelmi szövegekre jellemző retorikai sémák és logikai struktúrák megértése). Meg kell érteni a történelmi interpretációk különböző műfajainak egymástól eltérő céljait és jellemzőit ezek összehasonlítása és értékelése során (Chapman, 2014; 2016). Az iskolai történelemoktatás mellett a tanulók történelmi megértésének alakulását jelentősen befolyásolhatja az is, hogy milyen típusú és minőségű történelmi interpretációkkal találkoznak leginkább és melyek a legnépszerűbbek a körükben.

A történelmi tudat célja nem a múlt bizonyos eseményeinek feltárása és megértése, hanem a személyiségünkkel összhangban álló általános attitűd kialakítása a múltban történetekkel kapcsolatban. Nyíltan vagy hallgatólagosan mindenkinek van valamilyen véleménye a múltban történtek jelentőségéről; arról is, hogy abból mit tart fontosnak megismerni, megőrizni és továbbadni a következő generációnak. Kialakítunk egy ránk jellemző viselkedésmódot azzal kapcsolatban is, hogy a múltról szóló ismereteink hogyan formálják az emberi világról, a jelenről és a jövőről alkotott felfogásunkat, és mindezek hogyan befolyásolják eszméinket és döntéseinket. A történelemtanítás mellett a család, a szociokulturális környezet és a személyes életút ugyanolyan fontos szerepet játszik a történelmi tudat kialakításában, mint az egyén által választott életmód, példaképek és ideológiák. Ezt a nagyon összetett személyiségterületet kell jobban megismerni és megérteni ahhoz, hogy hatással tudjunk lenni a diákok történelmi tudatára és rajtuk keresztül a társadalom általános történelmi kultúráját.

Rüsen (2006) a történelmi tudat négy jellegzetes típust különböztette meg: tradicionális, példakereső, kritikus és genetikus. A tradicionális történelmi tudatra a hagyományok életben tartása, a múlthoz való kötetelmi kapcsolat érzése jellemző. A példakereső típus kulturális mintákat és az emberi életre jellemző szabályszerűségeket keres a múltban. A kritikus típus az előző kettővel ellentétben tagadja a múltból fakadó és a múltban fellelhető örök kulturális fogalmak és erkölcsi értékek létezését. A genetikus vagy származtató típus történelemszemléletének középpontjában a változás áll, ez adja meg a múlt értelmét. A társadalmi élet teljes komplexitását az időbeli változás perspektívájából vizsgálja.

Lévesque (2018) összekapcsolta a történelmi tudat általa meghatározott négy kompetenciáját: vizsgálati, gondolkodási, orinenciós, narratív, a történelmi gondolkodás Rüsen által leírt négy jellemző típusával: tradicionális, példakereső, kritikus, genetikus (2. táblázat). Ennek segítségével még árnyaltabban jellemezhetők a múlthoz való viszonyulások

különböző típusai, és jobban elemezhetővé válik a történelemtanítás követelményrendszerre, tartalma, módszertana, illetve az eredményessége a történelmi tudat kialakítása szempontjából.

2 . táblázat A történelmi tudat típusai és kompetenciáiról Lévesque által készített mátrix (Saját fordítás.)

	Tradicionális	Példakereső	Kritikus	Genetikus
Kutatási kompetencia	A múltra vonatkozó kérdéseket úgy fogalmazzák meg, hogy azokra egyszerű, végleges választakat lehessen adni a józan ész és a mindennapi élet tapasztalatai alapján.	A kérdések arra szolgálnak, hogy összehasonlítva a különböző korokban történeteket, a jelenre vonatkozóan is hasznos tanulságokat vonhassunk le belőlük.	Különböző szempontú kérdések egymástól eltérő kutatásokhoz és megállapításokhoz vezethetnek ugyanarról a múltbéli eseményről vagy korszakról.	A kérdéseket olyan kontextusba helyezik, és olyan vizsgálati formákat és reprezentációkat hoznak létre, amelyek nyitottak a kritikára és a felülvizsgálatra.
Történelmi gondolkodás	A történelmi gondolkodási képességek az előzetesen meghatározott erkölcsi szabályok és minták elfogadására korlátozódnak.	A történelmi gondolkodási képességek egy jól bevált elemző folyamat alkalmazását helyezik előtérbe, amely örök érvényű szabályok és a cselekvési alapelvek felismeréséhez vezethet.	A történelmi gondolkodási képességek révén felismerjük a magunk kontextuális jellegét és meghatározottságát..	A történelmi gondolkodási képességek fogalmakon, szabályokon és kritériumokon alapulnak.
Orientációs kompetencia	A mindig is létező saját csoport életfelfogásának elfogadása és követése. A múlt, a jelen és a jövő örökérvényűen összekapcsolódik.	A konkrét elgondolások és esetek általános szabályokat és elveket kínálnak a mai életünkben történő eligazodáshoz.	Az egyének nem érznek semmilyen kötelezettséget az elődök iránt, hanem megteremtik a maguk értékrendjén alapuló cselekvési szabályokat.	A folytonosság és a változás összekapcsolódik, és ez alapvető fontosságú a jelenben történő eligazodás szempontjából is. Ez ad értelmet és célt a történelemírásnak.

<p>Narratív kompetencia</p>	<p>A történelmi elbeszélések közvetlen ablakot nyitnak a múltra, igaz történeteket mondanak el, amelyek megerősítik a jelenkor embereinek kapcsolatát a múlttal, és megszilárdítják az identitásukat.</p>	<p>A narratívák olyan történeti ábrázolások, amelyek hasznos tanulságokat nyújtanak történeti általánosításokkal vagy referenciapontokkal.</p>	<p>A narratívák ellenérveket fogalmaznak meg a korábban érvényesnek tekintett narratívával szemben, és segítenek megfogalmazni egy másik megaltapozott narratív álláspontot.</p>	<p>A narratívák a múlt valóságghű reprezentációit kínálják az életünk irányításához, amelyek azonban nyitottak a felülvizsgálatra és ellenőrzésre.</p>
------------------------------------	---	--	--	--

A TÖRTÉNELEMTANÍTÁSRA VONATKOZÓ CÉLOK ELEMZÉSE A TÖRTÉNELMI TUDAT KIALAKÍTÁSA SZEMPONTJÁBÓL

Kétféle módszert is alkalmaztam a történelemtudat fejlesztésével kapcsolatos lehetőségek és problémák feltárására. Egyrészt elemeztem ebből a szempontból az új Nat 2018-ban elkészült első tervezetének fejlesztési alapelveit és célkitűzéseit, másrészt egy kérdőíves vizsgálatot végeztem a középiskolás diákok múlthoz és történelemhez való viszonyulásáról.

Az iskolai történelemtanítás számára előírt tantervek mindegyike fontos feladatként kezeli a diákok történelmi tudatának fejlesztését. Az aktuális társadalmi és oktatáspolitikai igényektől függően viszont eltérnek a tekintetben, hogy elsősorban milyen természetű történelmi tudatot kívánnak kialakítani és megerősíteni. Az erre vonatkozó dokumentumok összehasonlításához és a közöttük megfigyelhető különbségek értelmezéséhez is hasznos szempontrendszer ad a Stéphane Lévesque által készített mátrix. Ennek segítségével pontosabban megkülönböztethetjük egymástól még ugyanazon dokumentumon belül is a tradicionális, a példakereső, a kritikus vagy a genetikus megközelítésű célkitűzéseket.

A módszer kipróbálásaként elemeztem az új NAT 2018-ban bemutatott első tervezetének szövegét (A Nemzeti alaptanterv tervezete, 2018. augusztus 31.). A tartalomelemzés szövegekörpusza a Történelmi és állampolgári ismeretek rész szöveges bevezetőjének történelemtanításra vonatkozó részei voltak: alcím nélküli általános bevezető, Általános alapelvek, Célkitűzések, Kapcsolódás a kompetenciákhoz. E szövegekben jellemző példákat találtam mind a négy kompetenciaterülethez és mind a négyfajta történelmi tudathoz kapcsolható célkitűzésekre (3. táblázat).

3. táblázat Példák a történelmi tudat kompetenciára vonatkozó célkitűzésekre a NAT 2018-ban a Rösen-féle tipológia szerint szétválogatva

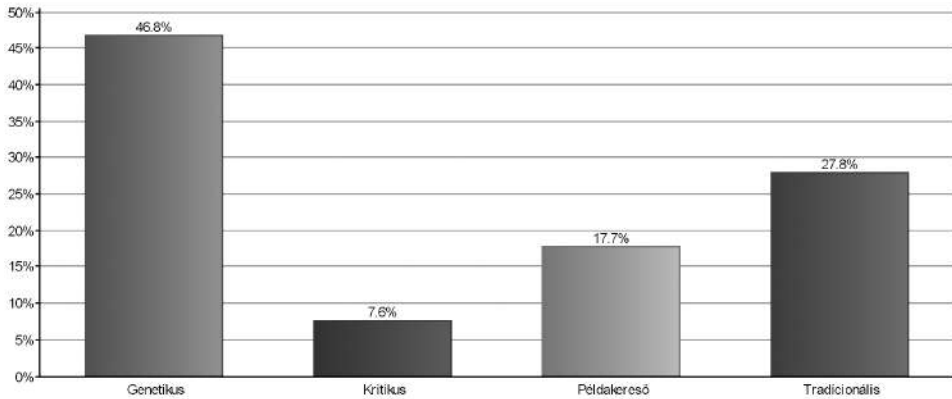
	Tradicionális	Példakereső	Kritikus	Genetikus
Kutatási kompetencia		Az életmódtörténeti modulok feldolgozása révén a tanuló a különböző történelmi korok termelőtevékenységében és munkakultúrájában elkülöníti az általános emberi vonásokat, illetve a korszakra jellemző specifikumokat.		A történelem természetete szerint értelmező jellegű, a tényekről alkotott különböző vélemények szükségszerűen vitákat eredményeznek. A viták úgy szolgálhatják a történelemtanulást, ha nyomukban a tanulóknban világossá válik a történelmi tény és interpretáció közötti különbség, illetve ha megerősödnek bennük társadalmunk és civilizációnk alapértékei.

<p>Történelmi gondolkodás</p>	<p>A történelmi ismeretek részei annak az európai és magyar kulturális kódrendszernek, amely civilizációnk szellemi fundamentumát jelenti, és ezáltal lehetővé teszi, hogy a tanulók azonosulni tudjanak kultúránk alapértékeivel, illetve képek legyenek társadalmi és kulturális téren a hatékony és árnyalt kommunikációra.</p>		<p>A különböző korok és kultúrák életmódjának, világképének, értékeinek megismerése hozzájárul a toleráns és előítéletmentes gondolkodás kialakításához. A tanuló kritikusan szemléli az előítéletes gondolkodást, arra törekszik, hogy az emberi cselekedeteket, életutakat, élethelyzeteket, társadalmi folyamatokat és jelenségeket árnyaltan értelmezze. A társadalmakra, közösségekre jellemző magatartási és kommunikációs szabályok felismerése a tanuló alkalmazkodóképességét, adaptációs attitűdjét fejleszti. Tiszteli a másik embert, ugyanakkor a különböző életutakhoz értelmzően viszonyul, ezzel önismerete, önbecsülése is erősödik.</p>	<p>A tanuló a történelemtanulás során különféle jellegű tudást tartalmakkal (például lexikai jellegű műveltségi elemekkel, illetve oksági összefüggésekkel, struktúrákkal) és különböző típusú feladatokkal találkozik, amelyek megtanulásához, illetve elvégzéséhez különféle stratégiákat kell választania. A történelmi információk keresése és feldolgozása, a forráskritika, a következtetések levonása és egyéb gondolkodási műveletek transzfer hatásuk révén általában fejlesztik a tanulási kompetenciákat.</p>
-------------------------------	--	--	---	--

Orientációs kompetencia	A magyar történelem eseményeiről és szereplőiről kialakított reális kép, a büszkeségre okot adó történelmi cselekedetek, eredmények és emberi teljesítmények megismerése elmélyíti a hazaszeretet érzését.	A tanuló a különböző történelmi korok mindennapi életének vizsgálatával, az életmód változatos formáinak, valamint történelmi életutaknak és cselekedeteknek a megismerésével viszonyítási pontokat találhat, illetve követhető modelleket adaptálhat saját életútjának tervezéséhez és szervezéséhez.		A tanulók a történelem-tanulás során megtapasztalják, hogy a történelemtudásuk az iskolán kívül, más élethelyzetekben, illetve a jelen társadalmi, gazdasági és politikai jelenségeinek megértéséhez és segítéséhez is segítséget nyújt. Ez a tapasztalat – az iskolai történelemtanulás élményszerűsége mellett – erős inspirációt adhat az élethosszig tartó tanulásra vagy legalábbis a történelmi és társadalmi kérdések iránti érdeklődésre.
Narratív kompetencia	Büszke a magyar tudósok, művészek, sportolók és más értékteremtő, alkotó emberek kiemelkedő eredményeire, teljesítményeire.	A technikai találmányok és tudományos felfedezések kapcsán kiemeli az egész emberiséget szolgáló pozitív vonatkozásokat, egyúttal kritikusan értékeli a negatív hatásokat, mérlegeli a következmények súlyát is.		A történelem az emberi közösségeknek a múlttól alkotott tudása; egyfelől az emberekkel megtörtént eseményekről tanúskodó különböző források és bizonyítékok, másfelől az ezekről alkotott interpretációk és vélekedések összessége.

A NAT 2018-ról készült elemzés is azt bizonyítja, hogy a régi és az új követelmény-rendszerek nem abban különböznek egymástól, hogy kizárólag egyik vagy másik típusú történelmi tudatra jellemző célokat jelölnek ki. A különbséget sokkal inkább e célkitűzések arányaiban kifejezett hangsúlyok jelenthetik. A NAT 2018 esetében jól érzékelhetően a genetikus történelmi tudatra jellemző általános célkitűzések kerültek előtérbe (1. ábra).

NAT 2018 Történelmi és állampolgári ismeretek - Általános alapelvek

1. ábra A különböző típusú történelmi tudatra jellemző általános célkitűzések aránya a NAT 2018-ban

Kérdés persze, hogy a részletes követelményekben, majd az ezek alapján készülő taneszközökben és majd a tanári gyakorlatban megmaradnak-e ugyanezek a hangsúlyok, és érvényesül-e például az, hogy „A tanulók a történelemtanulás során megtapasztalják, hogy a történelemtudásuk az iskolán kívül, más élethelyzetekben, illetve a jelen társadalmi, gazdasági és politikai jelenségeinek megértéséhez és megítéléséhez is segítséget nyújt.” Az is elképzelhető, hogy a NAT 2018 jelenleg is zajló átdolgozás után a tradicionális történelmi tudat nagyobb hangsúlyt kap majd a véglegesen elfogadott új Nemzeti alaptantervben. Mindenesetre érdemes lesz majd ilyen szempontból is összehasonlítani a Történelmi és állampolgári ismeretek rész eredeti és átdolgozott szövegét.

A történelemtanítás szükségességéről szóló kérdőív adatait egy online felmérésben gyűjtöttük össze 2020 tavaszán. Ez a kérdőív része volt egy nagyobb kérdőíves felmérésnek, amely a középiskolás diákok múlthoz és történelemhez való viszonyulásait vizsgálta különféle kontextusokban. Az online kérdőívet 122 11. és 12. évfolyamos tanuló töltötte ki. E kérdőív része volt a kötelező történelemtanításra vonatkozó alábbi feladat.

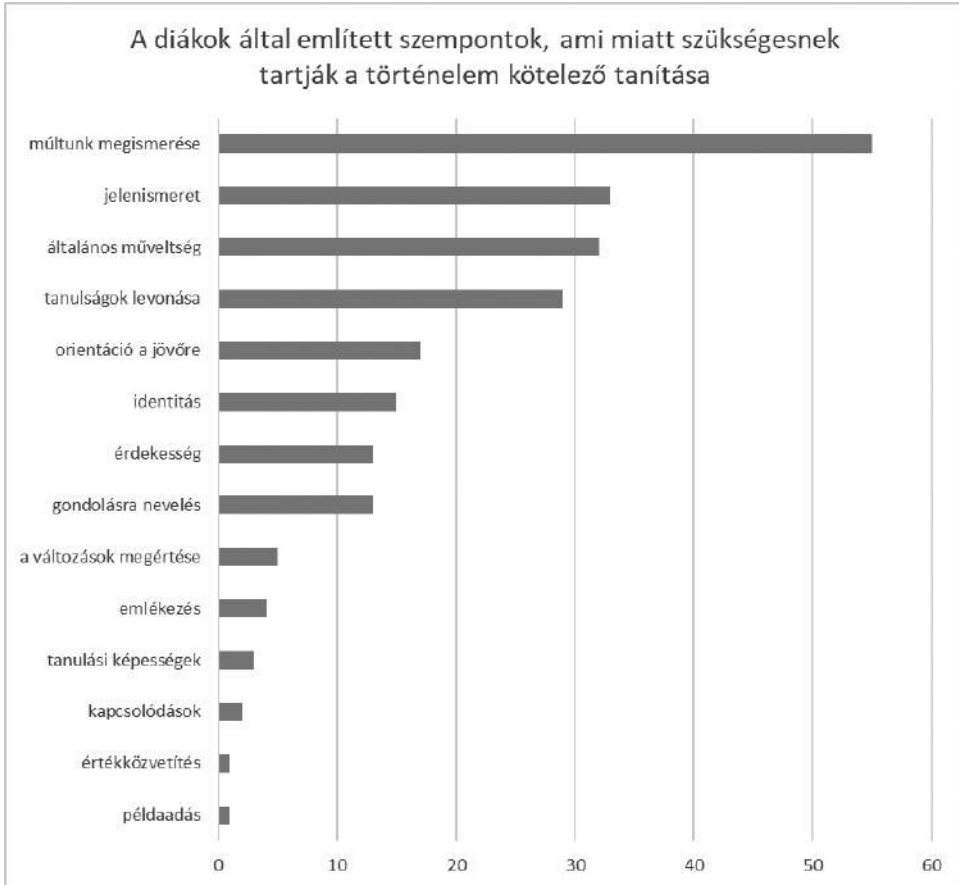
3. szituáció: *A diákok arról vitatkoznak, hogy jó-e, hogy a történelem kötelező tantárgy a középiskolákban.*

Hogyan foglalnál állást ebben a vitában?

Írj legalább 3 érvet a véleményed megvédéséhez és alátámasztásához!

A 122 diák közül 105-en egyetértettek a kötelező középiskolai történelemoktatással, 99 pedig meg is indokolták a válaszukat. E válaszokban számos különféle szempont megjelent.

A kötelező történelemoktatás fontosságát a hallgatók egy része csak egyféle céllal indokolta, de a többség válaszaiban egyszerre több cél is megjelent. A 99 diák válaszában összesen 246 célra vonatkozó állítást találtunk. A diákok által írt különféle célokat 14 kategóriába lehetett sorolni (2. ábra). A legtöbbször a következő célokat említették: múltunk megismerése; jelenismeret; az általános műveltség elsajátítása; a történelmi tanulságok levonása; orientáció a jövőre; az identitás elmélyítése.

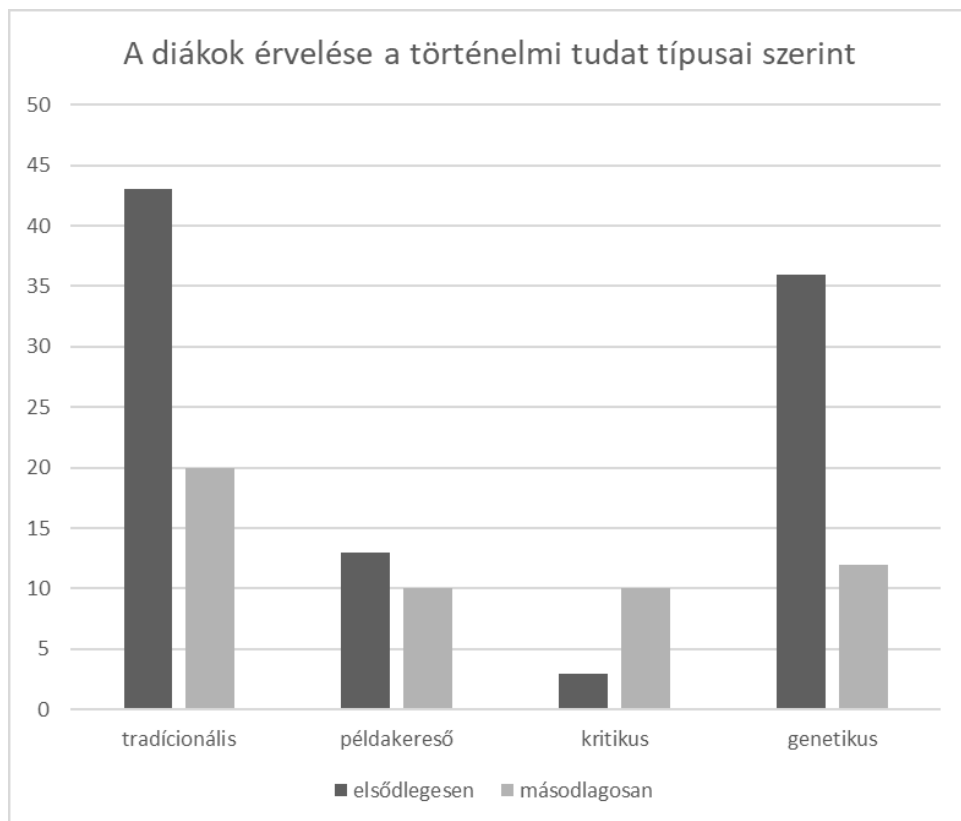
2. ábra A középiskolások indikái arra, hogy miért fontos a kötelező történelemtanítás

A diákok szöveges indoklásait elemeztük a történelmi tudat Rüsen által leírt típusai szempontjából is. Az indoklásban szerepelő összes válaszelemet külön-külön is értékeltük aszerint, hogy a történelmi tudat melyik típusába sorolható be a legjobban (5. táblázat).

4. táblázat Példák a diákok adott válaszokból

Tradicionális	Példakereső	Kritikus	Genetikus
„Úgy gondolom, hogy mindenki számára fontos megismerni gyökereit és hagyományait.”	„Történelem nélkül az emberiség elveszne a tapasztalatok hiánya miatt.”	„Fontos, hogy ne kövessük el az előttünk elkövetett hibákat.”	„Ha nem ismered a múltat, akkor nem igazán látod a jelent vagy a jövőt.”
„Fontos megismerni a múltat, megismerni azokat, akik harcoltak és megpróbálták megvédeni hazánkat.”	„A történelem megismétli önmagát, és rengeteg mindent lehet tanulni belőle, ha megértjük, miért volt valami jó vagy rossz a múltban.”	„Következtetéseket lehet levonni a történelemből és tanulni a hibáinkból.”	„Fontos kideríteni, mi volt a múltban, hogy megértsük a jelent.”
„Végül is az általános műveltséghez tartozik.”	„A történelmi események ciklikusan megisméltődnek, és bizonyos szempontból az emberek újra átélik a múlt eseményeit. Ha ismeri a múltat, könnyebb elfogadni a jövőt.”	„Megtanít információkat gyűjteni a témáról és több szempontból is megvizsgálni a kérdéseket.”	„Fontos tudni, hogyan, miért és mikor alakultak ki és hogyan fejlődtek a dolgok.”
„Eltekintve attól, hogy kifejezetten nem szeretem, ez továbbra is mindenki számára alapvető tudás.”		„Az emberek tanulhatnak a múlt eseményeiből, hogy ne fordulhasson elő olyan borzalom, mint a második világháború.”	„Hasznos megnézni, hogy az emberiség honnan indult és milyen messzire jutott.”
„Ösztönzést adhat a család múltjának felkutatására.”			

Akik hosszabb választ adtak, általában többféle típusú érvet hoztak fel a kötelező történelemtanítás mellett. Ezért az ilyen válaszok értékelésekor a legrelevánsabb típus megállapítása mellett egy másodsorban jellemző típust is beazonosítottunk. Hasznosnak tartottuk ugyanis ezen másodlagosan jellemző típus azonosítását és bemutatását is. E vizsgálat eredményéről készült grafikon azt mutatja, hogy a diákok többsége a hagyományos történelmi tudatra jellemző indoklást írt. Ugyanakkor sok hallgató olyan érvekkel is támogatta a történelemtanulás fontosságát, amelyek a genetikus történelmi tudatra utalnak (3. ábra).

3. ábra A történelmi tudat különféle típusai a kötelező történelemtanulás mellett érvelő diákok válaszaiban

KÖVETKEZTETÉSEK

Az új nemzeti alaptanterv fejlesztési céljai kiegyensúlyozottak a történelmi tudat fejlesztése szempontjából. A hagyományos attitűdök kialakítása mellett a genetikus történelmi tudat kialakulása is kellő figyelmet kapott a tantárgy tanítására vonatkozó általános célkitűzések között.

A középiskolás diákok válasza arra utalnak, hogy a történelem tanulását nemcsak a nemzeti múlt megismerése, hanem a jelen megértése és a jövőre vonatkozó döntések meghozatala szempontjából is fontosnak tartják.

Mindezek jó kiindulópontot jelenthetnek a diákok történelmi tudatának fejlesztéséhez és ezen keresztül a társadalom történelmi kultúrájának emeléséhez.

Sok múlik azonban azon, hogy a történelemtanárok képesek-e megfelelő stratégiákat és módszereket kidolgozni a hallgatók történelmi tudatának alakítására. Ehhez a diákok körében végzett további kutatásokra is szükség lesz, hogy mélyebben feltárjuk és megértsük a történelmi kogníció ezen területének működését.

IRODALOM

- Chapman, A. (2014). Using Jörn Rüsen's 'disciplinary matrix' to develop understandings of historical interpretation. Prepublication proof. *Caderno de Pesquisa: Pensamento Educacional*, 9 (21): 67-85.
- Chapman, A. (2016). Historical Interpretations. In Davies, I. (Ed.) *Debates in History Teaching* (2nd Edition). London and New York: Routledge. 96-108.
- Duquette, C. (2015). Relating historical consciousness to historical thinking through assessment. In Ercikan, K., Seixas, P. (Eds.), *New directions in assessing historical thinking*, London and NY: Routledge. 51-64.
- Havekes, H.G.F. ; Copen, P.A.J.M. ; Luttenberg, J.M. ; Boxtel, C.A.M. van (2012). Knowing and doing history. A conceptual framework and pedagogy for teaching historical contextualisation. *International Journal of Historical Learning, Teaching and Research*, vol. 11, iss. 1, 72-93.
- Laville, C. (2006). Historical Consciousness and Historical Education: What to Expect from the First for the Second. In Seixas, P. (Ed.), *Theorizing Historical Consciousness* Toronto, Canada: University of Toronto Press. 165–182.
- Lee, P., & Ashby, R. (2000). Progression in historical understanding among students ages 7-14. In Stearns, P.N. Seixas, P & Wineburg, S. (Eds.), *Knowing, teaching, and learning history : national and international perspectives*, NY: New York University Press. pp. 199-222.
- Lévesque, S. (2018). Removing the “Past”: Debates Over Official Sites of Memory. *Public History Weekly*, 6(29). DOI: 10.1515/phw-2018-12570
- Rüsen, J. (2006). Historical Consciousness: Narrative, Structure, Moral Function, and Ontogenetic Development. In Seixas, P. (Ed.), *Theorizing Historical Consciousness*. Toronto, Canada: University of Toronto Press. 63–85.
- Seixas, P & Morton, T (2013). *The big six historical thinking concepts*. Toronto, Canada: Nelson Education
- Voss, J. F., & Wiley, J. (2006). Expertise in history. In N. C. K. A. Ericsson, P. Feltovich, & R. R. Hoffman (Ed.), *The Cambridge handbook of expertise and expert performance*. Cambridge, UK: Cambridge University Press. 569–584.

Ez a tanulmány a 2020 áprilisában a grazi egyetem által rendezett TÖRTÉNELMI TUDAT – TÖRTÉNELMI GONDOLKODÁS – TÖRTÉNELMI KULTÚRA című konferencián elhangzott előadás szöveges változata.